

УДК 377/378 (410)

Професійна освіта і навчання Великої Британії

Сніжана Леу,

науковий співробітник

Лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання,

Інститут професійно-технічної освіти

Національної академії педагогічних наук України

ORCID: 0000-0001-8616-1005

Науковий керівник — доктор педагогічних наук, професор *А. Пуховська*

У світлі процесів євроінтеграції, реформування вітчизняної системи професійної освіти і навчання (ПОН) виникає необхідність ретельного і всебічного вивчення зарубіжного досвіду та кращих практик. Досвід Об'єднаного королівства Великої Британії та Північної Ірландії має особливу привабливість та цінність, адже держава є флагманом інновацій у різних сферах. У секторі ПОН, зокрема, Велика Британія має багаторічний досвід функціонування в умовах ринкової економіки, використання компетентнісного підходу, функціонального аналізу, модульної методології для розроблення стандартів ПОН та організації навчального процесу.

Питанням вивчення різних аспектів зарубіжного досвіду присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: Абашкіна Н. В. (Німеччина), Авшенюк Н. М. і Бідюк Н. М. (Велика Британія), Локшина О. І., Лук'янова Л. Б. (країни ЄС), Пазюра Н. В. (Японія й Південна Корея), Пуховська Л. П. (країни ЄС та США), Савченко І. М. (Російська Федерація), Т. Дайзінгер (Т. Deissinger) (переважно Німеччина, Велика Британія і Франція), С. Лестер (S. Lester) (Велика Британія та країни ЄС в цілому), Б. Менсфілд (B. Mansfield) (Велика Британія), Й. Регіла (J. Regila) (Польща та країни ЄС в цілому) та ін.

Мета статті полягає у висвітленні сучасного стану та перспектив ПОН Великої Британії крізь призму векторів розвитку системи, особливостей форм організації та фінансування й Національної системи кваліфікацій.

У ході дослідження проаналізовано низку важливих для розвитку ПОН Великої Британії документів (рис. 1) та виявлено, що процеси реформування системи ПОН у Великій Британії націлені:

— на спрощення і полегшення розуміння Національної системи кваліфікацій та способів і шляхів їх опанування і системи ПОН в цілому;

— активне залучення молоді та дорослого населення у сектор ПОН;

— вибудову двох повноцінних і паралельних (але з можливостями переходу) складових системи освіти — академічного та технічного напрямів;

— повноцінне впровадження п'ятнадцяти маршрутів технічної освіти, що групують професії за ознакою спільних вимог до навчання (сільське господарство, довілля та догляд за тваринами; бізнес та управління; громадське харчування та гостинність; догляд за дітьми та освіта; будівництво; креативність та дизайн; цифровий; інжиніринг та виробництво; волосся та краса; здоров'я та наука; юри-

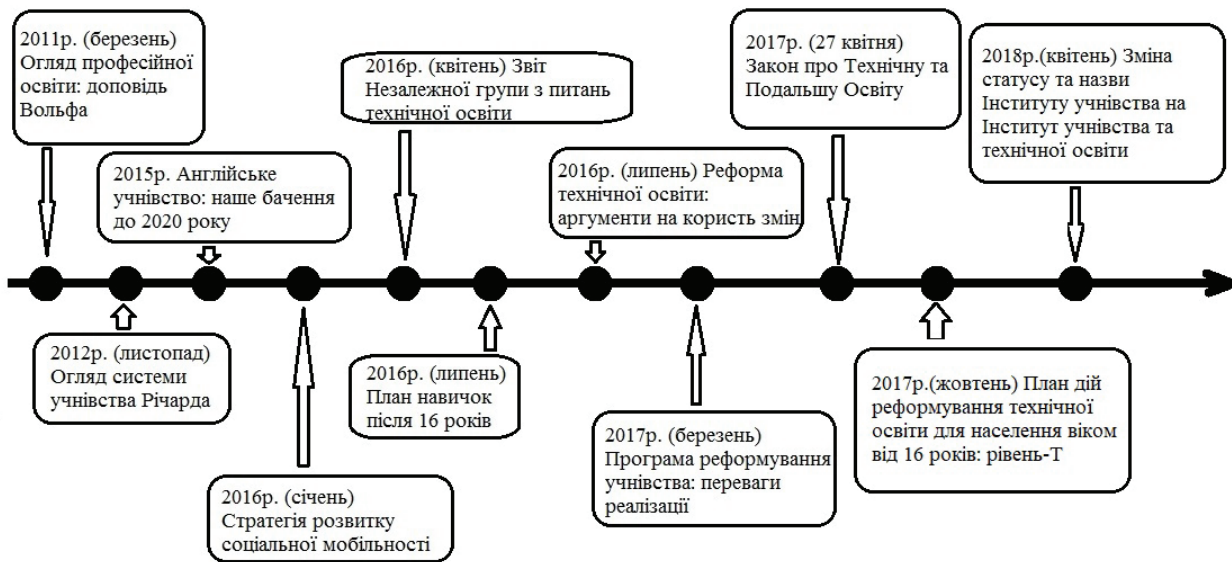

Рис. 1. Хронологія важливих досліджень та стратегічних документів у секторі ПОН Великої Британії 2011 — 2018 рр.

Джерело: розроблено Леу С. О. за матеріалами вивчених в процесі дослідження джерел та документів [10, с. 54].

дичні фінанси та бухгалтерський облік; служби захисту; продажі, маркетинг та закупівлі; соціальне забезпечення; транспорт та логістика) [7; 10, с. 5].

Співставлення виявлених процесів розвитку ПОН Великої Британії та країн

ЄС свідчать про їх узгодженість, що проявляється в положеннях Ризьких рішень 2015 року (Riga Conclusions 2015), а саме: *розвиток навчання на засадах продуктивної діяльності (work-based learning/ WBL) в усіх його формах (особливо уч-*

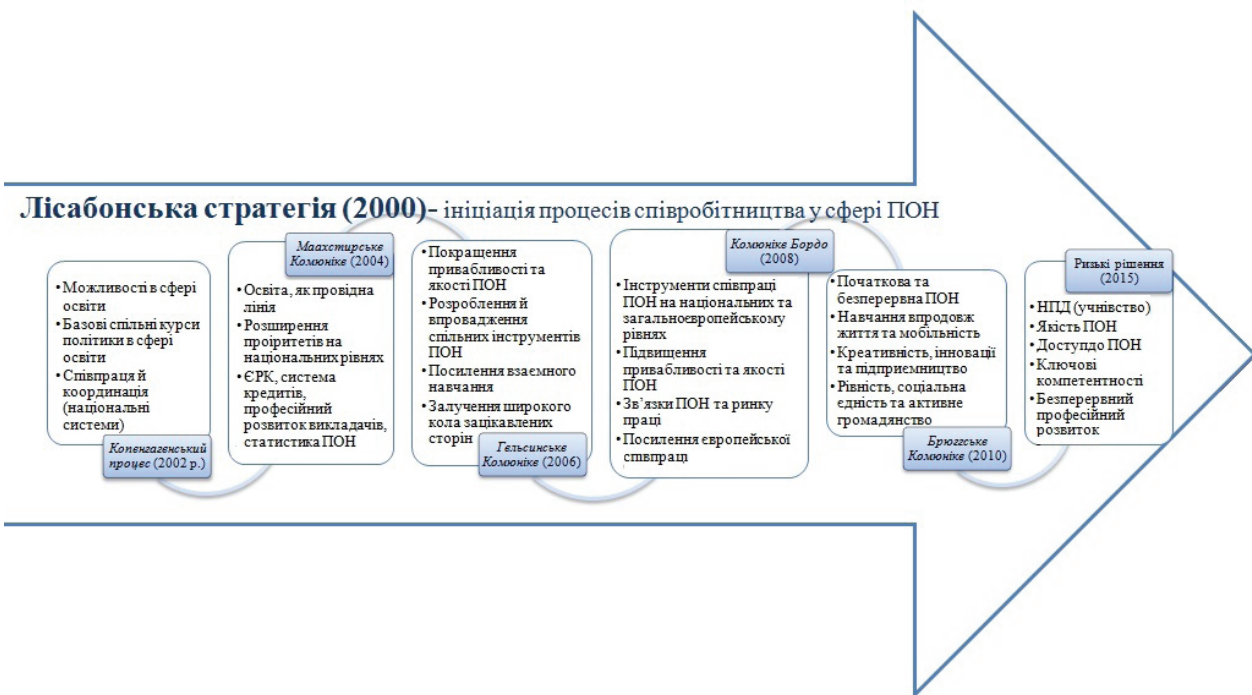

Рис. 2. Стратегічні документи розвитку ПОН Європейського Союзу.

Джерело: розроблено Леу С. О. за матеріалами вивчених в процесі дослідження джерел та документів [10, с. 52].

нівство) шляхом залучення широкого кола зацікавлених сторін, стимуляцію інновації і підприємництва; розроблення механізмів забезпечення якості ПОН відповідно до рекомендацій Європейської системи забезпечення якості ПОН; розширення доступу до ПОН і кваліфікацій (напр., неформальне та інформальне навчання); зміцнення ключових компетентностей у навчальних планах ПОН та створення можливостей їх набуття в системах початкової і безперервної ПОН; покращення можливостей початкового й безперервного професійного розвитку викладачів, тренерів та менторів (наставників) системи ПОН і в навчальному закладі, і в умовах реального виробничого процесу (на підприємстві) [8]. Нагадаємо, що дані Рішення є інтегральною частиною Лісабонської стратегії від 2000 р. (рис. 2).

Аналіз статистичних даних (населення, зайнятість, ринок праці тощо) свідчить про розвиток ПОН Великої Британії в умовах старіючого населення та ринкової економіки. Основними характеристиками останньої є: орієнтація на отримання прибутку, мінімальне державне втручання, конкуренція і вміння пристосовуватись до обставин, що постійно змінюються. Учені та практики Великої

Британії наголошують на тому, що саме реалізація ПОН в умовах ринкової економіки і вважається однією з причин виникнення «джунглів кваліфікацій» (за даними різних джерел у державі визначають від 13 до 21 тисячі кваліфікацій) [10, с. 6].

У ході дослідження визначено, що основною формою навчання є учнівство, яке керується принципами компетентного підходу та модульної методології для розроблення стандартів й освітніх програм та не має жодних вікових обмежень. Визначені основні аспекти учнівства у структурі системи ПОН Великої Британії представлені у таблиці.

Законотворче підґрунтя учнівства становлять Закон про учнівство, вміння, дітей та навчання (2009) (Apprenticeships, Skills, Children and Learning Act), Закон про освіту і вміння 2008 р. (The Education and Skills Act 2008), Закон про учнівство, вміння, дітей та навчання 2009 р. (Apprenticeships, Skills, Children and Learning Act), Закон про освіту 2011 р. (The Education Act 2011), Закон про технічну та подальшу освіту 2017 р. (Technical and Further Education Act 2017) та низка досліджень науковців і практиків, з-поміж яких найбільшої ваги

Аспекти учнівства у структурі системи професійної освіти і навчання Великої Британії

Аспекти учнівства	Прояв в умовах визначеної системи ПОН
Правова база, управління	Акт про учнівство, вміння, дітей та навчання (2009) Державні програми
Офіційна угода між підприємством та учнем	Двостороння угода між підприємством та учнем
Освітня мета	Отримання професійної кваліфікації ще під час навчання в школі підвищення якості професійної підготовки
Тривалість	1-5 років по 30 годин на тиждень
Дуальне навчання на базі навчального закладу й на підприємстві	2 дні на тиждень на підприємстві для школярів й 1 день на тиждень у навчальному закладі, а решта — на підприємстві (для осіб 19+)
Оплата праці учнів	Від 3.00 /год. залежно від складності професії й рішення роботодавця
Сертифікація	(Вищий) Національний диплом та/або сертифікат про професійну освіту
Залучення соціальних партнерів	Повноцінне залучення

Джерело: розроблено автором за матеріалами Discussion Papers No. 171 Søren Bo Poulsen and Christiane Eberhardt Approaching Apprenticeship Systems from a European [2].

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ

має Звіт Незалежної групи з питань технічної освіти (рис. 1) [10].

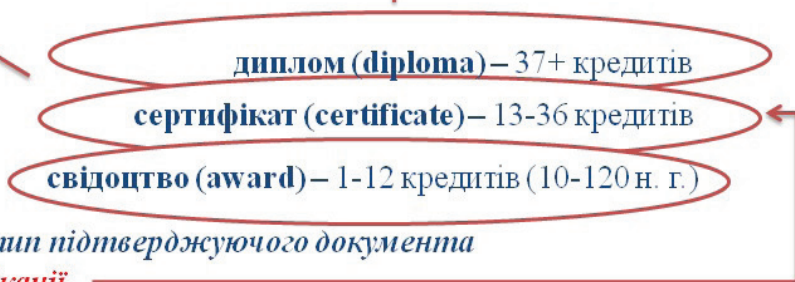
Механізм фінансування програм учнівства «плати, скільки заробляєш» (PAYE — Pay As You Earn) сприяє залученню роботодавців до реалізації програм учнівства, так як враховує умови та результати кожного підприємства (малого, середнього, великого), а саме: роботодавці галузі сплачують збір на забезпечення програм учнівства в розмірі 0,5 % від загального фонду заробітної плати за рік, а держава вносить 10 % від загальної кількості зібраних коштів від роботодавців (рис. 3) [1]. Національна система кваліфікацій Великої Британії характеризується надзвичайною ускладненістю («джунгли»

Рис. 3. Фінансування програм учнівства.
Джерело: Apprenticeship levy [3; 10, с. 25-27,53]

SCQF Levels	SQA Qualifications		Qualifications of Higher Education Institutions	SVQs/MAs
12			Doctoral Degree	Professional Apprenticeship
11			Masters Degree, Integrated Masters Degree, Post Graduate Diploma, Post Graduate Certificate	Professional Apprenticeship SVQ 5
10			Honours Degree, Graduate Diploma, Graduate Certificate	Professional Apprenticeship
9			Professional Development Award	Technical Apprenticeship SVQ 4
8		Higher National Diploma	Diploma Of Higher Education	Technical Apprenticeship SVQ 4
7	Advanced Higher, Awards, Scottish Baccalaureate	Higher National Certificate	Certificate Of Higher Education	Modern Apprenticeship SVQ 3
6	Higher, Awards, Skills for Work Higher			Modern Apprenticeship SVQ 3
5	National 5, Awards, Skills for Work National 5			Modern Apprenticeship SVQ 2
4	National 4, Awards, Skills for Work National 4	National Certificate	National Progression Award	SVQ 1
3	National 3, Awards, Skills for Work National 3			
2	National 2, Awards			
1	National 1, Awards			

- ✓ розмір кваліфікації → тип підтверджуючого документа
- ✓ рівень складності кваліфікації

Коледж шостого класу, коледж безперервної освіти, університетський технічний коледж, центри досконалості (статус), національний коледж, державні й приватні підприємства, громадські організації, силові структури, служби з питань охорони здоров'я та медичних послуг, установи ПО та органи реєстрації, профспілки тощо

Рис. 4. Особливості національної системи кваліфікацій Об'єднаного королівства Великої Британії та Північної Ірландії.
Джерело: розроблено Леу С. О. за матеріалами вивчених в процесі дослідження джерел та документів [10, с. 46].

чи «суп» кваліфікацій). Виявлено, що одночасній появі та спрощенню даного явища сприяли спочатку різноманіття рамок кваліфікацій (НРК 1987 р., НРК 2006 р., Рамка кваліфікацій та кредитів, Рамка кваліфікацій та кредитів вищої освіти, Рамки кваліфікацій та кредитів Уельсу) й наступна їх уніфікація [4]. Наразі в державі існує дві рамки кваліфікацій — Рамка регульованих кваліфікацій (РРК, жовтень 2015 р.) і Рамка кваліфікацій та кредитів Шотландії [5; 9]. РРК має вісім кваліфікаційних рівнів і три вхідних та позиціонується як єдина й проста система каталогізації регульованих кваліфікацій для полегшення розуміння кваліфікацій шляхом надання детальної інформації про їх суть, розмір, співставність та рівень [4]. Розмір кваліфікацій (кількість кредитів заданого рівня складності) визначає тип

підтверджуючого документа (свідоцтво, сертифікат, диплом) відповідного рівня рамки кваліфікацій. Усі кваліфікації ПОН можна набути в навчальних закладах різного типу (рис. 4).

Процеси координації кваліфікацій децентралізовані, а тому здійснюються в Англії, Уельсі й Північній Ірландії Управлінням з питань кваліфікацій та іспитів, у Шотландії — Шотландською агенцією кваліфікацій, а на загальнодержавному рівні — Департаментом освіти, Департаментом бізнесу, інновацій та вмінь, Федерацією галузевих кваліфікацій і стандартів та інші урядові підрозділи.

Реформування системи ПОН Великої Британії у систему технічної освіти передбачає вибудову технічного напрямку в системі освіти в якості повноцінної альтернативи академічному. Програми *технічного напрямку* будуть розроблятися лише у тісній взаємодії з роботодавцями та іншими зацікавленими сторонами, адже метою їх є задоволення потреб кваліфікованого працевлаштування. Учні також зможуть «переключатися» між маршрутами через «відповідні курси перепідготовки» [6, с. 20] (рис. 5). Метою Т-рівня є підготовка молодих людей до вступу в роботу (кваліфіковане працевлаштування) у визначеній професійній галузі. Тому розроблення програм здійснюється на основі професійних стандартів. Такий підхід створює належні умови для вироблення досить вузької спеціалізації й опанування чітко визначених знань, умінь та поведінки. *Технічний напрям* передбачає опанування дворічних програм Т-рівня (16-19-річні та дорослі) та/чи програм учнівства (від 16 років), тобто знань та вмінь, безпосередньо пов'язаних з роботою для тих, хто має намір спробувати професію на практиці, але ще остаточно не визначився у своєму виборі. Навчальні програми Т-рівня передбачають навчання у коледжі чи іншому навчальному закладі та в майстерні чи в імітованому робочому середовищі. Стажування є обов'язковим етапом навчання (на строк до 3 місяців), а

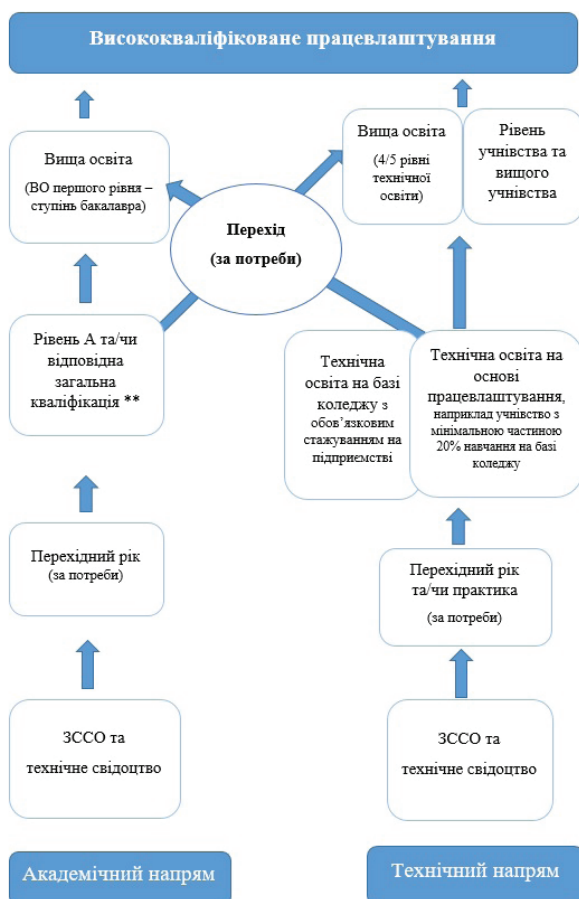

Рис. 5. Система технічної освіти Великої Британії.
Джерело: *Post-16 Skills Plan (July 2016)* [6; 10, с. 50].

також вивчення англійської, математики та цифрових технологій. Лише за умови успішного складання усіх іспитів за окремими частинами програми учень отримає сертифікат Т-рівня [10, с. 7–8].

Деяко відмінними є програми *учнівства технічного напрямку*. Вони призначені для тих, хто чітко визначився з вибором професії (16+) і включають значний компонент практичного навчання (від одного року, де обов'язковим є опанування 20 % загального курсу з відривом від виробництва, тобто у навчальному закладі) для опанування знань, умінь та професійної поведінки, необхідних для вироблення компетентності у вибраній професії. Після завершення програми обов'язковою є перевірка саме практичних умінь. В основу навчальних програм закладено стандарти учнівства [6].

Тже, узагальнюючи представлені результати дослідження й вивчення особливостей системи ПОН Великої Британії, можна зробити висновок, що виявлені дані можуть слугувати змістовним підґрунтям та розширюють можливості подальшого самостійного ознайомлення з британським досвідом для науковців, науково-педагогічних працівників, студентів та інших зацікавлених осіб. Важливо відзначити, що у русійному документі (включає низку попередніх досліджень та повністю закладений в основу усіх подальших) поточного реформування системи ПОН Великої Британії — *Звіт Незалежної групи з питань технічної освіти* (2016) [7] (рис. 1) — наголошено на необхідності вивчення досвіду інших країн та запозиченні й адаптації кращих практик для ефективного й продуктивного розвитку системи ПОН заданої країни. А тому в сучасному реформуванні ПОН Великої Британії чітко прослідковується досвід країн з дуальною формою організації ПОН та зрозумілою Національною системою кваліфікацій (Німеччина, Данія, Нідерланди, Норвегія, Сінгапур). Це проявляється через максимально наближений до реальних умов виробництва вектор ПОН — технічний напрям, встановлення

мінімуму опанування теорії у навчальному закладі (20 %), Т-рівень, перехідний рік тощо (рис. 5) — та запровадження маршрутів ПОН. Звісно, запозичення кращих практик не гарантує досягнення такого ж результату (вихідні умови та способи діяльності все ж різняться), але може сприяти більш продуктивному розвитку системи ПОН «країни-позичальника» й створенню можливостей плідної міжнародної співпраці та взаємовигідного обміну досвідом. А тому, подальше всебічне вивчення досвіду зарубіжжя може слугувати інструментом ефективних зрушень у вітчизняному секторі професійної (професійно-технічної) освіти.

Література

1. *Apprenticeship Funding* Apprenticeship funding in England from August 2018 (May 2018) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/707945/Apprenticeship_funding_policy_in_England_from_August_2018.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/707945/Apprenticeship_funding_policy_in_England_from_August_2018.pdf)
2. *Discussion Papers No. 171* Søren Bo Poulsen and Christiane Eberhardt *Approaching Apprenticeship Systems from a European*
3. *High speed rail* — the National college [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.nchr.ac.uk/>
4. *Leu Snizhana*. Qualification frameworks: lessons from the United Kingdom for Ukraine. *International Journal of Education & Development*. Volume 3. Psychology / Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukrainian Association of Educational and Developmental Psychology. Co-publ : Publishing office: Accent Graphics Communications — Hamilton, ON, 2017. P. 109–122. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// lib.iitta.gov.ua/708874/1/International_Journal_of_Education_Development_2017.3.pdf](http://lib.iitta.gov.ua/708874/1/International_Journal_of_Education_Development_2017.3.pdf)

5. *Office of Qualifications and Examinations Regulation (Ofqual): Twitter Archive* [Електронний ресурс].— Режим доступу: https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/twitter/ofqual?year_from=2009&year_to=2015&amount=45&sort=asc&from=120

6. *Post-16 Skills Plan (July 2016)*, Department for Business, Innovation and Skills Department for Education Web ISBN 978-1-4741-3238-1 Crown copyright 2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/536043/Post-16_Skills_Plan.pdf

7. *Report of the Independent Panel on Technical Education (April 2016)*, Department for Education Crown copyright 2016 [Електронний ресурс].—

Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/536046/Report_of_the_Independent_Panel_on_Technical_Education.pdf

8. *Riga Conclusions 2015* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.izm.gov.lv/images/RigaConclusions_2015.pdf

9. *Scottish Qualifications Authority/ SQA About us* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.sqa.org.uk/sqa/5656.html>

10. *Лей С. О. Особливості стандартизації в системі професійної освіти і навчання Великої Британії : методичні рекомендації.* — Київ, 2018. — 56 с. [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/713225/>

10.11.2018